

УДК 378.147.2:34.001.76

ХАРАКТЕРИСТИКА ЗМІСТОВОГО БЛОКУ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПРАВОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА-ПЕДАГОГА

©Коваленко Д.В.

Українська інженерно-педагогічна академія

Інформація про автора:

Коваленко Денис Володимирович: ORCID: 0000-0003-1637-8491; kovalendenis@yandex.ru; кандидат педагогічних наук; декан факультету Міжнародних освітніх програм; Українська інженерно-педагогічна академія; вул. Університетська 16, м. Харків, 61003, Україна.

У статті проаналізовано вимоги до змісту професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога. Визначено етапи створення й удосконалення змісту професійно-правової підготовки інженера-педагога в умовах вищого інженерно-педагогічного навчального закладу. Теоретично обґрунтовано наповнення змістового блоку системи професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога.

Ключові слова: майбутній інженер-педагог, професійна підготовка, професійно-правова підготовка, система, компоненти системи підготовки, змістовий блок, вищий інженерно-педагогічний навчальний заклад.

Коваленко Д.В. «Характеристика содержательного блока системы профессионально-правовой подготовки будущего инженера-педагога»

В статье проанализированы требования к содержанию профессионально-правовой подготовки будущего инженера-педагога. Определены этапы создания и совершенствования содержания профессионально-правовой подготовки инженера-педагога в условиях высшего инженерно-педагогического учебного заведения. Теоретически обосновано наполнение содержательного блока профессионально-правовой подготовки будущего инженера-педагога.

Ключевые слова: будущий инженер-педагог, профессиональная подготовка, профессионально-правовая подготовка, система, компоненты системы подготовки, содержательный блок, высшее инженерно-педагогическое учебное заведения.

D. Kovalenko «Characteristics Content Unit of Professional Legal Training of Future Engineer-Teacher»

The article analyzed the content requirements of professional legal training of future engineer-teacher. The author depicted the stages of content creation and improvement of professional legal training of engineer-teacher in conditions of higher engineering educational institution. The paper theoretically grounded semantic content of the block system of professional legal training of future engineer-teacher.

Keywords: future engineer, teacher, training, professional legal training, system, components of the training, content unit, higher engineering educational institution.

Постановка проблеми. Професійно-правова підготовка, що здійснюється в інженерно-педагогічному навчальному закладі, вимагає дослідження й перебудови у зв'язку з перебудовою вітчизняної вищої освіти, підтримкою Україною положень Болонської декларації тощо. При цьому процеси перебудови мають водночас зберігати позитивні аспекти, що має чинна правова підготовка майбутніх інженерів-педагогів, і скорегувати негативні у напрямку забезпечення сформованості у студентів професійно-правової компетентності як її результату, що буде розвиватися й удосконалюватися.

Професійно-правова підготовка майбутнього інженера-педагога представляє собою систему, що визначено як науково обґрунтовану упорядковану сукупність взаємопов'язаних та взаємозумовлених структурних і функціональних складників, які становлять єдине ціле, поєднані спільними метою, мотивами, завданнями; характеризується послідовною реалізацією засобів, методів, форм, прийомів, дій, операцій, спрямованих на стійкий

(повторюваний за аналогічних умов) результат із одночасним забезпеченням сприятливих умов для всіх учасників освітнього процесу. Структурними компонентами системи професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога є цільовий блок, змістовий, процесуальний і результативний.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми змісту інженерно-педагогічної освіти в цілому розроблялися науковцями Н.Брюхановою, В.Бажутиним, В.Безруковою, Г.Карповою, О.Коваленко, М.Лазарєвим, Л.Штефан та іншими. Науковцями теоретично обґрунтовано зміст професійної підготовки і окремих її елементів – інженерної, педагогічної; зміст підготовки до виконання функцій інженерно-педагогічної діяльності, її навчально-методичне забезпечення.

Постановка завдання. Потребує теоретичного обґрунтування змістовий блок системи професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога.

Виклад основного матеріалу. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні освіти України, затверджене Постановою Уряду (від 20.01.1998 № 65), визначає зміст освіти як «зумовлені цілями та потребами суспільства вимоги до системи знань, умінь та навичок, світогляду та громадських і професійних якостей майбутнього фахівця, що формуються у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій та культури» [11]. У рекомендаціях Міністерства освіти і науки щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти [6] більш слушно, на нашу думку, зміст освіти визначається не як вимоги до системи, а як сама система знань, умінь, навичок, компетенцій тощо, зумовлена цілями та потребами суспільства. Саме у такому формулюванні значення набуває використання компетентнісного підходу до професійної підготовки майбутнього фахівця.

Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту) дає таке трактування: «зміст навчання – це науково обґрунтований методичний та дидактичний навчальний матеріал, засвоєння якого забезпечує здобуття освіти і кваліфікації згідно з освітньо-кваліфікаційним рівнем» [11].

На сучасному етапі організації процесу професійної підготовки майбутнього фахівця Положення про організацію навчального процесу визначає, що зміст освіти складається з нормативної частини, що визначається державним стандартом освіти і повинна повністю відповідати йому, та вибіркової частини (визначається вищим навчальним закладом, враховуючи його потреби і можливості) [10]. Нормативна обов'язкова державного стандарту освіти включає освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівця, освітньо-професійні програми його підготовки, засоби діагностики отриманого рівня професійної підготовки на кожному з етапів – іншими словами те, що повинно бути засвоєно (сформовано або розвинуто), під час вивчення якої дисципліни це повинно бути засвоєно, і процедуру, як встановлюється факт засвоєння необхідного обсягу.

Отже, зміст освіти, що засвоюється фахівцем під час його професійної підготовки, є регламентованим освітньо-кваліфікаційною характеристикою – державним документом, який визначає цілі освіти у вигляді системи виробничих функцій, типових завдань діяльності та умінь, необхідних для вирішення цих завдань. Зміст навчання, у свою чергу, визначається освітньо-професійною програмою підготовки фахівця певної галузі, структурно-логічною схемою підготовки, програмами навчальних дисциплін, іншими нормативними документами та навчальною і навчально-методичною літературою [11].

Підготовка фахівців у системі вищої освіти України в сучасних реаліях відбувається в умовах високого темпу нагромадження науково-технічної інформації, постійного оновлення й удосконалення технологій виробництва, навчання, виховання. Все це до певної міри ускладнює діяльність вищих навчальних закладів і його фахівців, адже вимагає постійного удосконалення змісту підготовки фахівців. Демократизація і гуманізація нашого суспільства, вищої школи в умовах входження України в європейський освітній простір, бурхливе зростання наукової інформації, зміна і підвищення в цих умовах вимог до структури підготовки майбутніх фахівців зумовлює виникнення проблеми вищої школи, що

потребує нагального вирішення, – наукового обґрунтування змісту освіти.

Специфіка інженерно-педагогічної підготовки як особливого виду підготовки кадрів в умовах вищого навчального закладу відбивається у змісті: потребує з'ясування співвіднесення технічної і педагогічної підготовки студентів, змісту й структури навчальних дисциплін, часового їх розміщення й об'єму інформації, що підлягає засвоєнню, тощо. Зміст інженерно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця відбиває теоретичну і практичну підготовку, реалізацію професійного і особистісного компоненту мети, адже йдеться не просто про підготовку фахівця, здатного виконувати належним чином професійні функції, але й формування його як особистості з якостями, професійно значущими для інженерно-педагогічної діяльності, а також для життєдіяльності взагалі.

Науковцями визначаються принципи добору змісту правової підготовки фахівців різних напрямів. Так, принципами добору змісту правової освіти, на думку С.Болоніної [3], варто розглядати безперервність, міждисциплінарність, зв'язок освіти з практичною діяльністю, інтеграційність. Задля практичної реалізації цих висновків автором розроблена й описана система навчально-професійних завдань, практикум з курсу «Правознавство», який передбачає використання довідкової правової системи, що призначена для підготовки фахівців у вищому навчальному закладі культури і мистецтв.

Конструювання змісту професійно-правової підготовки інженерів-педагогів здійснювалося на основі принципів, відібраних на підставі структурно-функціонального аналізу професійної діяльності інженера-педагога з урахуванням потреби майбутнього фахівця у професійно-правовій компетентності:

- принцип системності, спрямований на забезпечення взаємозв'язку і послідовності правового навчального матеріалу (з урахуванням тих знань, які студенти здобули на рівнях допрофесійної підготовки – в загальноосвітньому або професійно-технічному навчальному закладі, того досвіду правової підготовки, що мають як члени суспільства й громадяни України);
- оптимізації об'єму навчального матеріалу (уникнення повторів, дублювання правового матеріалу, визначення найголовнішого для засвоєння на певних етапах підготовки, забезпечення послідовності опанування правових знань і вироблення умінь вирішення суспільно-правових і професійно-правових ситуацій);
- єдності теорії і практики, що передбачає єдність і наступність теоретичної і практичної частин професійно-правової підготовки студентів (супровід теоретичного матеріалу відпрацюванням його на практиці, в ситуаціях, наближених до реальної професійної інженерно-педагогічної діяльності відповідно до визначених професійних функцій інженера-педагога);
- професійної спрямованості змісту навчального матеріалу, що враховує специфіку інженерно-педагогічної діяльності, професійних функцій, що ним виконуються;
- професійного розвитку і становлення особистості фахівця в діяльності, спрямованих на формування професійно-правової компетентності майбутнього інженера-педагога (з формуванням здатності до самостійного опанування правового матеріалу впродовж усього професійного життя, у підвищенні кваліфікації);
- принцип професійної актуальності змісту, що вимагає врахування запитів і потреб фахівців на різних етапах його неперервної підготовки (враховуючи зміни в правовій системі, правових документах, що регламентують діяльність інженера-педагога, ґрунтуючись на засадах чинного законодавства, адже особливістю правових знань є їхня динамічність).

Отже, при формуванні змісту професійно-правової підготовки студентів інженерно-педагогічного навчального закладу ґрунтувалися на таких концептуальних положеннях:

1. Джерелом формування змісту професійно-правової підготовки є правові компетенції, необхідні в інженерно-педагогічній діяльності (при цьому враховували, що такі компетенції мають свою специфіку для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів підготовки: для *бакалаврів* – загальноправові компетенції з реалізації функції здійснення

особистого правового захисту в умовах професійної діяльності (ті, що є обов'язковими і необхідними незалежно від напряму підготовки, й забезпечуються, як правило, загальнообов'язковою правовою дисципліною «Правознавство»); спеціально-правові компетенції, пов'язані з виконанням функцій інженера-педагога (з реалізації педагогічної, навчально-виробничої і організаційно-методичної діяльності в процесі викладання технічних дисциплін з однієї з галузей виробництва в навчальних закладах професійно-технічної та середньої спеціальної освіти, а також на промислових підприємствах); для *спеціалістів* – правові компетенції, що забезпечують виконання функцій нормотворчості в професійній інженерно-педагогічній галузі (складання стандартів, освітньо-кваліфікаційних характеристик робітничих професій, визначення напрямів діяльності, укладання документів правового характеру з регулювання відносин тощо), в управлінській діяльності; для *магістрів* – додається як необхідне оперування правовими знаннями щодо освітньої галузі в системі вищої освіти, в науковій галузі.

2. Вивчення всіх правових дисциплін (як нормативної, так і вибіркової частини), реалізація змісту правового виховання й освіти в позанавчальній діяльності повинні сприяти формуванню у студентів професійно-правової компетентності як інтегративного особистісного утворення (сукупності професійних знань, умінь, способів використання правових знань, досвіду професійно-правової поведінки), що сприятиме забезпеченню належного виконання всіх функцій професійної діяльності, що вимагають правового регулювання.

3. Основою проектування змісту професійно-правової підготовки студентів інженерно-педагогічного навчального закладу є концепція професійного становлення особистості майбутнього фахівця, що повинен бути здатним до самостійного удосконалення професійно-правової компетентності.

Слід відзначити, що проблема змісту освіти визначається як проблема забезпечення сучасного підходу до складання навчальних планів для вищої школи всіх видів. Проведений аналіз навчальних планів вищої інженерно-педагогічної школи щодо місця в ньому правознавчих дисциплін засвідчив, що при їх складанні завжди витримувалася певна логіка і певна етапність.

Так, перший етап у складанні навчальних планів професійної підготовки базується на ґрунтовому вивченні вимог, які зумовлюються конкретними галузями професійної діяльності майбутніх фахівців, зокрема інженерно-педагогічної. Визначений державний орган, або ж створена державними органами компетентна комісія за допомогою предметно-функціонального аналізу професійної діяльності в тих чи інших галузях народного господарства, а саме, у сфері професійно-технічної освіти, визначають обсяги знань і вмінь випускника вищої школи і, зокрема, інженера-педагога, для повноцінного виконання ним професійних функцій.

На сучасному етапі розвитку суспільства і освіти у попиті на фахівця інженерно-педагогічної галузі явно присутньою є вимога щодо його правової освіченості щодо захисту власних прав і прав інших учасників освітнього процесу, виконання інженерно-виробничих функцій на правових засадах. Нагальною стала потреба у підготовці майбутнього інженера-педагога до виконання нормотворчої функції з урахуванням нормативно-правової бази (складання стандартів з підготовки фахівців виробничих професій, документів, що регламентують професійну підготовку в умовах професійно-технічної і вищої освіти, укладання документів тощо), забезпечення готовності до якої вимагає нововведень у зміст професійної підготовки майбутнього інженера-педагога.

Становлення освітнього права зумовило також внесення у зміст підготовки майбутнього фахівця засад з опанування правового регулювання освітніх правовідносин між учасниками освітнього процесу. Усе це відповідає принципу професійної актуальності змісту, що вимагає врахування запитів і потреб фахівців на різних етапах його неперервної підготовки.

З'ясування потреб у професійно-правовій підготовці, виявлення прогалин у змісті, узагальнення й конкретизація тих елементів змісту, яких потребує чинна професійно-правова підготовка зумовлює необхідність наступного етапу у конструюванні змісту професійно-правової підготовки майбутнього інженера-педагога у вищому навчальному закладі.

Другий етап – це внесення змін щодо професійно-правової підготовки до навчального плану з підготовки майбутнього фахівця інженерно-педагогічної галузі, які спрямовані за забезпечення визначених завдань. Саме тут передбачається підбір наукових дисциплін, зокрема, правознавчих, які забезпечували б формування компетенцій фахівця, необхідних для виконання професійних функцій його майбутньої професійної діяльності. На цьому етапі встановлюється перелік і раціональне співвідношення навчальних дисциплін, пошук можливостей для запровадження у зміст правознавчих дисциплін. Зрозуміло, що задовольнити потреби фахівця у правознавчих дисциплінах можливо лише за рахунок переоцінки і відмови від навчальних дисциплін, які втратили свою актуальність, або є менш актуальними, ніж ті, що пропонуються для впровадження. Адже за Болонською системою є лімітування за кількістю кредитів, що надаються окремим навчальним дисциплінам і таких кредитів не повинно бути більше ніж 30 на семестр навчання. Іншим виходом з ситуації є впровадження правознавчої дисципліни як дисципліни за вибором вищого навчального закладу, або за вибором студентів.

У чинних навчальних планах інженерно-педагогічного навчального закладу правознавчі дисципліни введено до циклу загальногуманітарних дисциплін. Тобто, враховується, що правові знання є необхідними майбутньому інженеру-педагогу, проте так само, як і фахівцеві з вищою освітою в будь-якій галузі. З приводу цього науковцями ведуться дискусії з метою удосконалення змісту загальноправових дисциплін у бік їх професіоналізації і навіть спеціалізації шляхом доповнення змісту дисципліни «Правознавство», або введення нових дисциплін вибіркової частини змісту [4; 7; 12 та інші]. Так, керуючись принципом професійної спрямованості змісту начального матеріалу, що враховує специфіку інженерно-педагогічної діяльності, професійних функцій, які покладено на представника цієї професійної групи, є потреба у внесенні змін до такої нормативної дисципліни змісту професійної підготовки як «Правознавство».

Отже, проведений аналіз навчального плану підготовки представника інженерно-педагогічної галузі засвідчив нагальну потребу упровадження у навчальні плани з підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» навчальних правознавчих дисциплін, що передбачають підготовку інженерів-педагогів до виконання освітньої, правовиховної функцій; «спеціаліста» і «магістра» - управлінської, нормотворчої функцій.

Опрацювання змісту за навчальним планом підготовки фахівця дозволило з'ясувати можливості забезпечення формування загальноправової компетентності майбутнього інженера-педагога шляхом упровадження вибіркового правознавчих дисциплін, а також удосконалення змісту нормативної дисципліни «Правознавство», що передбачало реалізацію наступного етапу конструювання змісту професійно-правової підготовки.

Останній, третій етап, передбачає складання на основі навчальних планів з підготовки фахівців навчальних програм. Як підкреслює А. Алексюк [2], працівники вищої школи часто вважають навчальні плани стратегією, а навчальні програми – тактикою навчального процесу, які й відіграють вирішальну роль у науковій організації та плануванні всіх видів навчального процесу вищої школи, на їх основі вирішуються провідні питання змісту підготовки спеціалістів. Зрозуміло, що саме в навчальних програмах відбивається той об'єм і наповнення змісту, який повинні опанувати студенти й який забезпечує формування компетентності. У зв'язку з цим, велика відповідальність покладається на безпосереднього розробника навчальної програми, що повинен бути добре обізнаний, з одного боку, стосовно правових засад, а з іншого, – щодо правових проблем, що виникають в конкретній професійній галузі, зокрема – в інженерно-педагогічній. Керуючись принципом єдності теорії і практики, розробник повинен забезпечувати єдність і наступність теоретичної і

практичної частин професійно-правової підготовки студентів у кожній програмі навчальної дисципліни, урахувати принцип оптимізації об'єму навчального матеріалу.

Оскільки розглядаємо процес професійно-правової підготовки інженерів-педагогів у системі неперервної професійної підготовки, що передбачає поетапну реалізацію, актуальним постає питання про забезпечення наступності змісту, засвоєння якого передбачено на етапі допрофесійної освіти, освіти у вищому навчальному закладу (за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр», «спеціаліст», «магістр»), етапі підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників.

Організаційно наступність забезпечується узгодженістю навчальних планів, програм правознавчих навчальних дисциплін. Стосовно процесу професійно-правової підготовки наступність передбачає формування професійно-правової компетентності в логічній послідовності і взаємозв'язку, за якими наступне спирається на попереднє і забезпечує засвоєння нового.

Системотворюючим фактором для відбору змісту професійно-правової підготовки є профіль спеціаліста: майстер виробничого навчання – інженер-педагог – викладач вищого інженерно-педагогічного навчального закладу. Розширення профілю спеціаліста вимагає відповідного змістового забезпечення його підготовки. Так, формування змісту професійно-правової підготовки під час підвищення кваліфікації інженерно-педагогічних працівників вимагає орієнтації не тільки на соціальні і професійні вимоги до особистості робітника, але й на специфіку контингенту слухачів (стаж роботи в галузі, посаду, запити й потреби тощо).

Проведений аналіз змісту правової підготовки, передбачений навчальним планом підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» дозволив виявити прогалини у змісті стосовно незабезпеченості готовності студентів–першокурсників до входження до освітніх відносин на правових засадах в умовах вищого навчального закладу. З цією метою було розроблено й запроваджено до змісту правової підготовки курс «Теоретико-правові основи освіти», як складової частини циклу для підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», що передбачає засвоєння сучасних правових тенденцій розвитку освіти в Україні і світі. До змісту було включено питання, пов'язані з розглядом джерел освітнього права, побудовою системи освіти в Україні. Окремі питання присвячені характеристиці діяльності вищих навчальних закладів, розкриттю особливостей сучасних реформ у галузі освіти в Україні. Упровадження такого курсу покликано забезпечити входження студентів до освітнього правового простору.

Аналіз державного стандарту, робочої програми з дисципліни «Правознавство» засвідчив, що під час вивчення дисципліни об'єм знань для технічних спеціальностей обмежується лише загальними питаннями про правову суть правових явищ (правовідносин), що виникають у суспільстві у його життєдіяльності, і передбачає лише закріплення емпіричного рівня правових знань, що є недостатніми для вирішення проблем професійної діяльності сучасного інженера-педагога. На цю проблему вказують і інші дослідники стосовно недотримання принципу професійної спрямованості змісту правової підготовки фахівців різних напрямів [1; 4; 8; 9 та інші]. У такому разі ігнорується когнітивна функція професійної підготовки майбутнього фахівця, що полягає у спрямованості освіти на формування певного рівня загальнонаукової, професійної та соціальної компетентності студентів, тобто на придбання ними системи наукових, технічних і соціальних знань, умінь і навичок як основ професійної діяльності. Реалізація цієї функції виражається в свідомому застосуванні наукових знань у конкретних умовах професійної діяльності.

Удосконалення вимагав зміст дисципліни «Правознавство», що передбачає засвоєння знань з різних галузей права. Так, науковцями підкреслюється необхідність внесення професійно орієнтованих правових питань. Вивчаючи трудове право, студент повинен правильно орієнтуватися у знаннях порядку укладення трудового договору, трудової дисципліни та відповідальності за її порушення, у питаннях вирішення трудових спорів, соціального захисту працівника і його зобов'язаннями перед працедавцем, оскільки

юридично грамотне, оперативне вирішення конкретних спорів безпосередньо впливає на продуктивність праці і успіх всього виробничого процесу, керівником якого виступає інженер-педагог. Розглядаючи питання адміністративного і кримінально-правового регулювання суспільних відносин, студент повинен не тільки мати поняття про адміністративні правопорушення, адміністративну відповідальність, про злочин і кримінальну відповідальність, а й отримати уявлення про адміністративно і кримінально правове регулювання суспільних відносин у сфері виробництва, наявності тісних зв'язків між видами правового регулювання з економічними, трудовими, цивільними правовідносинами, їх відмінностями і мати чітке уявлення про фактори, що визначають характер правового регулювання (галузь права, що регулює такі відносини). Усвідомлення меж правового регулювання різного характеру дозволить майбутньому інженеру-педагогу передбачати юридичні наслідки прийняття своїх рішень, залишаючись при цьому в рамках правового поля.

Необхідно відзначити, що особливостям правового регулювання майбутньої професійної діяльності в дисципліні «Правознавство» відведено певне місце, як окремому пункту, однак його одне з останніх місць у переліку досліджуваних питань аж ніяк не свідчить про розуміння особливої значущості даного питання. Ми вважаємо, що особливостям правового регулювання професійної діяльності необхідно приділяти особливу увагу при вивченні всіх тем дисципліни «Правознавство», незважаючи на мінімальну кількість годин при її вивченні.

У зв'язку з тим, що майбутні інженери-педагоги, котрі проходять підготовку за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», готуються до виконання функцій викладача технічних дисциплін, важливим для них є опанування правових проблем, пов'язаних з системою вищої освіти, організацією навчання у вищих навчальних закладах. Виходячи з того, що на шляху до формування системи сучасної професійної освіти, у відповідності до Європейських стандартів, виникають певні утруднення, пов'язані із невідповідністю законодавства України законодавству Європейських держав, поступова його перебудова із усуненням існуючих суперечностей потребує глибокого аналізу і розуміння нормативних актів у галузі освіти на всіх рівнях. Як зазначають науковці [5], розвинені країни вже давно створили законодавчу базу власної системи вищої освіти, вдосконалили методи і структури управління нею. У зв'язку з цим, виникають додаткові вимоги щодо правової підготовки майбутніх інженерів-педагогів як науково-педагогічних працівників освіти. Чітке розуміння законодавства кожним фахівцем забезпечує пришвидшення і підвищення ефективності переходу української освіти до європейської. Крім того, керівники усіх структурних підрозділів професійно-технічних навчальних закладів, як і закладів освіти взагалі, постійно повинні приймати рішення, які так або інакше потребують правового аналізу. Тому галузева правова підготовка, досконале знання нормативних актів, якими слід керуватися під час професійної діяльності, і вміння розуміти вимоги цих нормативних актів, повинні бути сформовані на достатньому рівні. Нажаль, сучасна система правової підготовки в цілому не вирішує ці завдання: не передбаченими у навчальних планах підготовки магістрів є дисципліни правового характеру, метою опанування яких є забезпечення магістрів правовими знаннями, пов'язаними з правовим забезпеченням системи освіти. Це зумовлює необхідність розроблення спеціального курсу «Нормативно-правове забезпечення освіти».

Висновки. Таким чином, правова складова змісту інженерно-педагогічної освіти – це процес змін властивостей і якостей особистості студента інженерно-педагогічної спеціальності, досягнутий ним рівень розвитку особистості, професійно-правової компетентності, що формується у процесі виконання ним особливим чином організованої навчально-професійної діяльності. Правова складова входить до змісту професійної підготовки майбутнього фахівця і представляю собою систему. Особливе значення у системі професійно-правової підготовки майбутніх інженерів-педагогів має змістовий блок, що передбачав теоретичне обґрунтування внесення змін, упровадження додаткових правознавчих дисциплін.

Перспективи подальших розробок. Змістовий блок системи професійно-правової підготовки потребує розроблення й теоретичного обґрунтування науково-методичного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Абуталипов А. Р. Содержание и структура профессионально-правовой подготовки специалистов в техническом вузе : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 – «Теория и методика профессионального образования» / А. Р. Абуталипов. – Казань, 2006.
2. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України / Анатолій Миколайович Алексюк. – К.: Либідь, 1998. – 558 с.
3. Болонина С. В. Научно-методические основы преподавания правовых дисциплин в неюридических вузах : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / С. В. Болонина. – М., 2000. – 25 с.
4. Гриньова Я. Г. Формування правової культури майбутніх фахівців транспортної галузі у процесі вивчення правових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Яна Геннадіївна Гриньова. – Харків, 2010. – 284 с.
5. Кахановський А. Соціальне партнерство на ринку праці (офіційні документи, досвід, рекомендації) / А. Кахановський, А. Колот. – К. : Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, 1995. – 78 с.
6. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти, додані до листа МОН від 31.07.2008 № 1/9484 // «Щодо нормативно-методичного забезпечення розроблення галузевих стандартів вищої освіти» (зі змінами та доповненнями, внесеними Наказом МОН від 09.07.2009 № 642)
7. Макар Л. М. Формування правосвідомості майбутнього вчителя правових дисциплін у педагогічних університетах : дис. на здобуття наукового ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Л. М. Макар. – Х., 2009. – 262 с.
8. Менюк О. А. Формування правової культури підприємця: теоретичні та прикладні аспекти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 12.00.01 / О. А. Менюк. – К., 2003. – 22 с.
9. Минеев В.С. О правовой подготовке инженера / В. С. Минеев, О. Н. Чекунова // Высшее образование в России. – 1994. – № 1. – С. 115–118.
10. України. Міністерства освіти. Положення про організацію навчального процесу у ВНЗ: затверджене Наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 № 161 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>
11. Україна. Кабінет Міністрів. Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту): затверджене Постановою КМУ від 20.01.1998 № 65 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/65-98-%D0%BF>
12. Романова І. А. Формування правової свідомості майбутніх учителів у процесі навчальної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / І. А. Романова. – Х., 2001. – 20 с.

References

1. Abutalipov, AR 2006, *Soderzhaniye i struktura professionalno-pravovoy podgotovki spetsialistov v tekhnicheskoy vuzе*, Kand. ped. n. thesis, Kazan.
2. Aleksiuk, AM 1998, *Pedahohika vyshoi osvity Ukrainy*, Lybid, Kyiv
3. Bolonina, SV 2000, *Nauchno-metodicheskyye osnovy prepodavaniya pravovykh dystsyplin v neyuridicheskikh vuzakh*, Kand. ped n. abstract, Moskva.
4. Grineva, YaH 2010, *Formuvannia pravovoi kultury maibutnykh fakhivtsiv transportnoi haluzi u protsesi vyvchennia pravovykh dystsyplin*, Kand. ped. n. thesis, Kharkiv.
5. Kakhanovskii, A & Kolot, A 1995, *Sotsialne partnerstvo na rynku pratsi (ofitsiini dokumenty, dosvid, rekomendatsii)*, Institut pidhotovky kadriv derzhavnoi sluzhby zainiatosti Ukrainy, Kyiv.
6. *Kompleks normatyvnykh dokumentiv dlia rozroblennia skladovykh systemy haluzevykh standartiv vyshoi osvity, dodani do lytsta Ministerstva osvity i nauky (MON) Ukrainy vid 31.07.2008 N 1/9-484*, in *Shchodo normatyvno-metodychnoho zabezpechennia rozroblennia haluzevykh standartiv vyshoi osvity (zi zminamy ta dopovnennyamy, vneseny my nakazom MON Ukrainy vid 09.07.2009 N 642)*.
7. Makar, LM 2009, *Formuvannia pravosvidomosti maibutnoho vchitelia pravovykh dystsyplin u pedahohichnykh universytetakh*, Kand. ped. n. thesis, Kharkiv.

8. Meniuk, OA 2003, *Formuvannia pravovoi kultury pidpriiemtsia: teoretychni ta prykladni aspekty*, Kand. ped. n. abstract, Kyiv.

9. Mineyev, VS & Chekunova, ON 1994, 'O pravovoi podgotovke inzhenera', *Vyssheye obrazovaniye v Rossii*, no. 1, pp. 115-118.

10. Ministerstvo osvity Ukrainy 1993, *Polozhennia pro orhanizatsiiu navchalnoho protsesu u VNZ*, zatverdzhene nakazom MON Ukrainy vid 02.06.1993 N 161, <<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>>.

11. Kabinet Ministriv Ukrainy 1998, *Polozhennia pro osvitno-kvalifikovani rivni (stupenevu osvitu)*: zatverdzhene Postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.01.1998 N 65 <<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/65-98-%D0%BF>>.

12. Romanova, IA 2001, *Formuvannia pravovoi svidomosti maibutnikh vchiteliv u protsesi navchalnoi diialnosti*, Kand. ped. n. abstract, Kharkiv.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2014р.